

Eveliina vaalii Summan ristiä moffan muistona sodasta

Eveliina Sahala Variskan koulusta palkittiin tammisunnuntaina JR 61 perinneyhdistyksen kirjoituskilpailun parhaana. Hän kertoi äidinsä sodasta, josta muistona on Summan risti, Eveliinan kallein aarre.

VAASA
Sirpa Sainio
sirpa.sainio@pohjalainen.fi

Pohjanmaan maanpuolustuskilta järjesti perinteisen tammisunnuntain juhlan Vaasan kaupungintalossa.

Puheenjohtaja Ilkka Virtanen totesi tervehdyksensä, että juhlasta on tullut maanpuolustusjärjestöjen yhteinen tilaisuus. Perinne juontaa vapaussodan alkua, kun venäläinen sotaväki riuksuttiin aseista yöllä 27. tammikuuta 1918 Vaasassa ja lähipitäjissä.

Ilkka Virtanen lainasi puheensa Vaasassa vapaussodan ensimmäisenä muistopäivänä 28. tammikuuta 1919 pidettyä puhetta. —Historian suurmiesten puheet ja kirjoitukset ovat usein hämmästyttävän yleispäteviä ja kestävätkä aikaa vahvoina.

Virtanen luki kenraali Mannerheimin uljasta tekstistä. Hän poimi siitä kaksi kohtaa, jotka kantavat nykypäivään.

Tarvitaan rauhanajan talvisodan henkeä

"Suomi tarvitsee kaikki poikansa. Ojentakaa sen vuoksi toisille kätenne ylitse maakunta- ja kielirajojen ylitse työhön isänmaan voimaksi ja onneksi!" puhui Mannerheim.

—Miten on nyt? kysyi Virtanen ja luettiin.

Pääkaupunkiseutu vastaan muut, maakunnat ja kiivaasti kiistelevät naapurikunnat, ristiriidat kieliryhmien kesken.

Kenraali kehotti panemaan kiistan taka-alalle ja keskittymään yhdessä työhön isänmaan hyväksi.

—Nyt tarvitaan uutta rauhan oloihin sovellettua talvisodan henkeä, yksituumaisuutta, yhdeksän tekemistä ja toista välittämistä, Virtanen tiivisti.

"Vapaus ei ole ainoastaan hankittava, vaan sitä on myös varjeltava", sanoi kenraali.

Virtanen muistutti, että se on nyt yhtä tärkeää kuin 90 tai 70 vuotta sitten.

Tammisunnuntain juhlapuhuja oli toimittaja ja kirjailija Eric Björklund Ruotsista.

Björklund on vasta jättänyt kustantajalle käsikirjoituksen vuoden päästä julkaistavaan teokseen, jossa kerrotaan mm.

Pohjanmaan maanpuolustuskilnan tammisunnuntain juhllaisuuksiin kuului seppeleenasku perinnemuurilla. Siihen osallistui 17 maanpuolustusjärjestöä lippuineen. He-rastuomari Rita Kurhela sotilaskotisisarista ja killan puheenjohtaja, professori Ilkka Virtanen laskivat seppeleen.

Toimittaja ja kirjailija Eric Björklund kertoi juhlaesitelmässään, miten Ruotsi tuki Suomen sotaponnistelua talvi- ja jatkosodan aikana. Finlands sak är din, kuulutti sodanaikainen juliste.

Kirjoituskilpailun voittanut Eveliina Sahala kertoi äidinsä, moffan sodasta.

ruotsalaisten osallistumisesta Salpalinjan rakentamiseen talvisodan puhjettua.

—Rahaa Ruotsin valtio antoi siihen puoli miljardia kruunua nykyarvon mukaan laskettuna, Björklund on selvittänyt. Työkomennuksella oli kerral-

laan aina kolme sata miestä.

Salpalinja on Björklundin mukaan edelleen yksi mittavimmista rakennushankkeista, joka ulottuu Vironlahdelta Jäämerelle.

—Nykyisin sillä on merkitystä matkailulle.

Merenkurkun yli ja jäämeren tiellä

Vaasalailla on tuttua Merenkurkun yli tapahtunutta aseiden ja tarvikkeiden kuljetusta talvisodan aikana.

—Poliittisesti se oli Ruotsille arka paikka, Björklund kertoo.

Hän on löytänyt salaisen muistion, jossa mm. huolehdittiin Holmsundin kommunistien mahdollisesta puuttumisesta asiaan.

Kuljetuksissa hukki yksi mies, mutta vaaratilanteita oli monia. Lähellä katastrofia oltiin, kun 64 kuorma-autoa juuttui lumeen.

—Kysymykseen tuli, lähetetäänkö sotamiehiä pelastamaan vai miten menetellään.

Vähemmän tunnettua on ruotsalaisten osuus Karjalan evakuoinnissa ja kuljetuksissa Jäämeren tiellä Rovaniemeltä Liinahamariin. Siinä yhteydessä ruotsalaiset osuivat yhteyksiin myös Saksan armeijan kanssa, mikä Björklundin mukaan tulee vielä yllättämään monia Ruotsissa.

—Ja saattaa suomalaistenkin yhteistoiminnan arviointi tulla uuteen valoon, Björklund veikkaa.

Pitäisikö aihepiiriä laajentaa rauhantutkimukseen?

JR 61 perinneyhdistyksen ainekirjoituskilpailun parhaana palkittiin Eveliina Sahala Variskan koulusta. Hän kirjoitti aiheesta: Sotaveteraanit — menneisyyden van-

keja; Hiljaiset vuodet.

Kirjoituskilpailun kiertopalkinto Suomen hevonen menee Variskan koululle.

Parhaan ruotsinkielisen aineen kirjoitti Vasa Övningskolan Johanna Holm: En lottas berättelse. Lukiosarjan parhaana palkittiin Vaasan lyseon lukion Jonna Tynjälän Arvon rouva Sinivalloinen.

Henrik Hurtig Merenkurkun koulusta kirjoitti Jyry Jylhän runosta Kaivo, jonka juhlassa lausui kouluneuvos Jussi Hietikko.

Paula Linna Merenkurkun koulusta kirjoitti Erään lottan tarinan ja Johan Frants Korsholms gymnasiumista käsitteli asevelvollisuutta taakkana tai vapautuksena.

Arvostelulautakuntaan kuulunut Christian Ahlbom mietti, olisiko aihepiiriä kirjoituskilpailussa laajennettava koskemaan myös rauhantutkimusta ja muutakin kansainvälisiä avustustoimintaa.

Pohjanmaan sotilassoittokunta ylliuutnantti Sami Salmivuoren johdolla huolehti juhlamusiikista ja säesti näytelijä Karoliina Kudojota. Hän lauloi Sinun maasi ja Minä katson tätä maata -laulut.

"Heimosodat olivat jatkosotia vapaussodalle"

Tammisunnuntain maakunnallista muistotuhlaa vietettiin eilen Kurikassa. Historian professori Jouko Vahtola palautti mieliin 90 vuotta sitten käynnistyneet sotaretket Viroon ja Itä-Karjalaan.

KURIKKA
Timo Ahvenniemi

Juuri itsenäistynyt Suomi tavoitelti vapaussodan jälkeen mahdollisimman helposti puolustettavaa rajalinjaa Vienanmereltä Suomenlahdelle. Linja olisi kulkenut Ääninen- ja Laatokka-järvien sekä niiden välisen Syväri-joen kautta.

—Pidettiin lähes varmana, että vahvistuttuaan Venäjä pyrkisi palauttamaan Suomen yhteyteensä. Heimosotia voidaan pitää jatkosotina vapaussodalle, Vahtola tiivisti.

Itä-Karjalan saaminen Suomen turvaksi sai Vahtolan mukaan lisäpontta, kun vallan ottivat bolshevikit, jotka olivat osaltaan kiihottaneet Suomen punaisia yrittämään vallankumousta ja aseistaneet heitä.

—Alueilla nähtiin oikeutettuna, koska kyse oli suurimalta osin karjalaisten, siis suomalaisen heimon asuinalueesta. Tietyksi myös Itä-Karjalan luonnonvarat

Jouko Vahtola toimii Suomen ja Skandinavian historian professorina Oulun yliopistossa. Hän kertoi 90 vuotta sitten käynnistyneistä sotaretkeistä Viroon ja Itä-Karjalaan.

kiinnostivat niin Suomen valtiota kuin yksityisiäkin piirejä.

Mannerheim kannusti

Karjalan-retkiin kannusti C.G.E. Mannerheimin puhe 23. helmikuuta 1918. Hän sanoi, ettei pane miekkaansa tuppeen "ennen kuin viimeinen Leninin soturi ja huugaani on karkotettu niin hyvin Suomen kuin Vienan Karjalasta-

kin".

Ensimmäiselle sotaretkelle Vienan vuonna 1918 osallistui vain yksittäisiä eteläpohjalaisia. Päähuomion vei vapaus- ja sisällissodan ratkaiseminen valkoisille. Sen jälkeen Viron vapaussodassa koettiin menestyksen rohkaisi sotaretkelle Aunukseen.

—Heimosotaretkistä suurin ja tunnetuin on Aunuksen retki.

Sen synnyssä ja toteutuksessa eteläpohjalaisen panos oli lähes ratkaiseva, Vahtola totesi.

Alahärmäläinen jääkäri Antti Isotalo käynnisti värväyksen vuoden 1919 alussa. Poliittista kannatusta tuli etenkin maalaisliitolta ja Santeri Alkioilta. Innostus laajeni muuallekin Suomeen.

Kesällä 1919 Aunuksessa soti 5 000 miestä, joista runsas 1 500

Viro jäi pois suuresta Suomen vallasta

KURIKKA
Timo Ahvenniemi

Professori Jouko Vahtola kertoi, miten voimakkaan ilmauksen heimoaate sai Jean Sibeliuksen säveltämissä jääkärien marssissa. Sanoituskilpailun vuonna 1917 voittaneissa Heikki Nurmion sanoissa viimeinen säkeistö alkoi:

"Viro, Aunus, Karjalan kaunis maa, yks' suuri on Suomen valta."

Viron sisällissotat Suomessa pidettiin kuitenkin liiallisena. Julkaistussa versiossa alku-

säkeet saivat muodon:

"Häme, Karjala, Vienan rannat ja maa, yks' suuri on Suomen valta."

Viro julistautui Suomen esimerkin innostamana itsenäiseksi helmikuussa 1918. Suomen valtio antoi aseita ja rahaa, muttei rohjennut lähettää vakinaista sotaväkeä. Se salli kuitenkin vapaehtoisten värväyksen.

Taistelutoimintaan osallistui Virossa suunnilleen 3 700 suomalaista, joista eteläpohjalaisia noin 500. Viron itsenäisyys vahvistettiin helmikuun 1920 Tarton rauhassa.

aunslaisia. Komppaniojen päälliköiksi ja joukkueenjohtajiksi pestautui yli 130 jääkäriä.

Rauha vuonna 1920

Vuonna 1920 sotaisen heimopolitiikan aika päättyi. Suomalaiset miehittivät edelleen aunuksia Repolan ja Porajärven kuntia, mutta lokakuun 1920 Tarton rauhassa niistä luovuttiin vastineeksi Petsamon saamisesta.

Heimosotien loppunäytös oli vienalaisen huonosti päättynyt kansannousu vuosina 1921 ja 1922.

Heimosodissa kuoli noin tuhat

suomalaista ja haavoittui parisen tuhatta.

Sunnuntaisen tilaisuuden järjesti Vapaussodan ja Itsenäisyyden Etelä-Pohjanmaan Perinneyhdistys. Maanpuolustusnaisten panosta täyttyi 300 kahvikuppia.

Tammisunnuntaita vietetään sen muistoksi, että 28. tammikuuta 1918 alkoi Etelä-Pohjanmaalla venäläisotilaiden riisuminen aseista. Laihialla aloitettiin edellisessä päivänä, mutta aseistariisuminen ei heti onnistunut. Pienenmässä mittakaavassa venäläisiltä otettiin aseet pois jo 23. tammikuuta Karjalassa.

Suomen Lähikauppa Oy:n toimitusjohtaja Leena Saarisen mielestä koko korttijärjestelmä on murroksessa.

Saarinen haluaisi palkita sinkkuasiakkaat

HELSINKI
STT

Toimitusjohtaja Leena Saarisen, 48, on takanaan ensimmäinen täysi vuosi kauppakonsernin johdossa.

Nimitys Tradekan johtoon toista vuoden lopulla nosti hänet kertaheitolla Suomen vähittäiskaupan vaikutusvaltaisimmaksi naiseksi, koska sekä S-ryhmän että Keskon isoimmat pomot ovat miehiä.

Vuoden aikana Saarinen joukkoinen on myllännyt ylösalaisin perinteisen osuuskauppalikkeen, jonka nimikin vaihtui viime vuoden lopussa Suomen Lähikaupaksi.

—Ei haittaa, vaikka meidän ulkomaiset omistajamme eivät osakaakaan lausua sanaa lähikauppa, Saarinen perustelee kantavalla äänellään, miksi nimessä on jopa vaikea ääkkönen.

Yrityksen logoksi valikoitui filaristi patonkeinen sen jälkeen, kun valintaraati oli hylännyt kaikki abstraktiset koukerot.

Filispohjalta kauppaan

Suomen Lähikaupassa on myös havaittu, että kauppa pystyy vain arvailemaan kuluttajan tarpeet.

Saarinen erottelee kuluttajista kolme ryhmää: fiilistelijät, suunnitelmalliset ja tehokkaat.

Suunnitelmallinen inventoi jääkappinsa ja tekee puutelistan, jonka kanssa hän menee kauppaan. Tehokas haluaa selvitystä kaupasta ulos mahdollisimman nopeasti eikä halua jaarilla myyjien kanssa. Fiilistelijä miellellään puhelee henkilökunnan kanssa ja hiipaa tavaroita, hän tekee ostopäätöksensä vasta kaupassa.

Harva meistä kuuluu vain yhteen ryhmään, vaan jokaisessa on tilanteen mukaan vähän joka tyypistä.

Muun muassa tästä syystä Saarisen syyniin päätyy lähiaikoina yrityksen kanta-asiakasjärjestelmä, sillä hänen mielestään koko

korttijärjestelmä on murroksessa.

—Ei voida jäädä nykyrakenteeseen, joka on jo samanlainen kaikilla. Järjestelmä on rakennettu nelihenkisen keski-ikäisen keski-ikäisten keski-ikäisten kautta, eikä se palkitse pientalouksia.

Siwa-sarjan kilpailu kiristyy

Suomen Lähikaupan kauppoja ovat 550 Siwa, parisataa Valintataloa ja 23 Euromarketia. Saarisen mukaan tästä paletista pidetään kiinni, eikä lähdetä muiden kelkkaan kilpailemaan isojen kauppojen sarjassa.

Tosin tulevaisuudessa kilpailu varmasti kiristyy Siwa-sarjassa, kun Kesko ja S-ryhmä virittelevät omia pikkukauppojen verkkojaan.

Pikkukaupparajassa Suomen Lähikauppa on pärjännyt tähän saakka, koska se on saanut pitää Siwansa aukki silloin kun muiden isot kaupat ovat kiinni.

Eduskunta alkaa nyt keväällä puida myös isojen kauppojen sunnuntaiaukiolon laajentamista ympäri- ja ulko-alueiksi.

Saarinen haluaisi sen sijaan tiukentaa nykyistä vapaan aukiolon sallivaa 400 neliön rajaa pienemmäksi 200-300 neliöön.

—Enkä puolusta tätä vain sen takia, että kaikki Siwat ja moni Valtsu ovat alle 400-neliöisiä. Jotta pieni kauppa voi elää, se tarvitsee pitkä aukioloajat. Siksi on tärkeää, että myös liikennemyymälät tulevat saman lainsäädännön piiriin, Saarinen sanoo.

Liikennemyymälät tarkoitetaan kaupan slangilla entisiä huoltoasemia, jotka nyt ovat levittäytyneet moottoritien varille paikoin, joissa voi tehdä kaikkea muuta kuin huoltaa autonsa.

Suomen Lähikaupalla on kotimaan vähittäiskaupassa noin 12 prosentin markkinaosuus, mikä on pysynyt viime vuodet lähes ennallaan. Yrityksen liikevaihto vuonna 2007 oli 1,4 miljardia euroa.

Asbesti tappaa yhä kymmeniä suomalaisia

Vakava asbestisairaus löytyy ajoissa vain säännöllisillä terveystarkastuksilla.

käriille pitää myös muistaa kertoa altistumisestaan asbestille. Suomessa arvioidaan olevan elossa reilut 50 000 asbestille altistunutta.

Uusien syöpätapausten odotetaan vähenevän

Pahimmillaan asbestoosiin sairastuneet ovat kuin kaloja kuivalla maalla ja elävät vain happipullojen avulla. Näin pitkälle pölykeuhkosairaus etenee nykyisin vain harvoin. Uusien syöpätapausten suhteen eletään yhä huippuvuosia. Oksa arvioi, että niiden määrä alkaa pudota vuoteen 2015 mennessä.

Nyt löytyvät syövät ovat peruja 1970-luvulta. Tuolloin suomalaiset altistuivat asbestipölylle etenkin rakennustyömailla, telakoilla ja autokorjaamoissa.

Asbestin käyttö kiellettiin Suomessa 1988. Tuolloin myös kiristettiin asbestia koskevia purkuohjeita. Lähivuosina selviää ovatko suojausmääräykset toimineet.

EU:ssakin aine on ollut kielletty jo kolmeen vuoteen. Sen sijaan Venäjällä ainetta käytetään ja valmistetaan vieläkin, samoin muun muassa Kanadassa.

Myös muikin pöly sairastuttaa. Oksa kertoo, että keuhkohtaumasta kärsivät sadat tuhannet suomalaiset. Joka kuudes saa ahtauman työpaikallaan, mutta useimmat hankkivat vaivan tupakoimalla.

Kuolleet

Terho Kuoppala

Terho Kalevi Kuoppala kuoli perjantaina 23.1.2009 Vaasan keskussairaalassa. Hän oli syntynyt 16.3.1930 Lappajärvellä. Kaipamaan jäivät puoliso ja lapset perheineen sekä sukulaiset ja ystävät.

Väinö Stenman

Väinö Veikko Vihtori Stenman kuoli pois sunnuntai- ja 25.1.2009 Kauhavan terveyskeskuksessa. Hän oli syntynyt 3.3.1913 Ylihärmässä. Kaipamaan jäivät lapset ja lastenlapset perheineen sekä muut sukulaiset ja ystävät.